

Saša Atanasov, *Svedok u krivičnom postupku*, Pravni fakultet Univerziteta u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici, 2020, str. 266.

Knjiga prof. Atanasova rezultat je dužeg naučnoistraživačkog rada, po kriterijumima i metodologiji koji su strogo poštovani. Tema je veoma značajna i stalno aktuelna jer je svedok u krivičnom postupku jedno od osnovnih dokaznih sredstava od kada se mogu pratiti suđenje i nauka krivičnog procesnog prava. Monografija je obima 266 stranica sa priloženom literaturom, pisana je jasnim i vrlo preciznim stilom; tema se razvija metodološki, tako da se najveća pažnja posvećuje kredibilitetu svedoka, saslušanju u svim fazama krivičnog postupka i taktičkim pravilima od značaja za ispitivanje svedoka. Osim *uvodnog dela*, knjiga je podeljena u *sedam delova*.

Autor je u svojoj studiji pošao od opštepoznatog stava da se nijedna pravna ustanova ne može pravilno razumeti i tumačiti bez sagledavanja istorijata nastanka te pravne ustanove. U tom smislu uloga svedoka se razmatra u istoriji kroz tri najpoznatija krivičnoprocesna sistema: akuzatorski, inkvizitorski i savremeni mešoviti tip postupka. U starom rimskom krivičnom postupku, gde su se dokazna pravila zasnivala na racionalnim dokaznim sredstvima: priznanje okrivljenog, iskaz svedoka, isprave i indicije, uloga svedoka je bila značajna,

dok je u srednjem veku došlo do promene u procesnom sistemu, uvođenjem inkvizitorskog krivičnog postupka, kada se uvodi sistem iracionalnih dokaza (str. 18).

Fundamentalni deo o izučavanju uloge svedoka u krivičnom postupku izlaže se shodno Zakoniku o krivičnom postupku iz 2011. godine. Osim zakonom određene pojmovne definicije svedoka (čl. 91 ZKP), autor iznosi brojne definicije poznatih procesualista sa ovih prostora, pa i šire, i kritički analizira te definicije, te konačno daje svoju definiciju koja je, izgleda, najadekvatnija uložila koje se pojavljuje kao svedok pred sudom i koji treba da iznese sve ono *što mu je poznato o činjenicama koje se utvrđuju u krivičnom postupku* (str. 36).

Sposobnost za svedočenje ima svako lice nezavisno od uzrasta, pola ili drugih karakteristika ličnosti (npr. dete, maloletno lice, odraslo ili staro lice, duševno bolesno lice, lice sa određenim fizičkim nedostacima i dr.) ako poseduje obaveštenje o delu i učiniocu ili o drugim činjenicama koje se utvrđuju u krivičnom postupku, a pri tome je sposobno da razumljivo iskazuje i komunicira sa organom postupka. Svedok koji

ne raspolaže tim svojstvima je *apsolutno* nesposoban svedok za svedočenje u konkretnoj stvari, ali to se zakonom unapred ne određuje. Međutim, zakon poznaje ustanovu *relativno* nesposobnih svedoka, o čemu se razložno izlaže (str. 37–40).

Vredno je istaći da autor iznosi brojne pojedine kategorije svedoka, posebno obrađujući „svedoka očevica” i „svedoka po čuvenju”, pridajući poseban značaj svedoku očevicu, svedoku „iz prve ruke”, koji ima saznanje neposrednim čulnim opažanjem.

Obmana čula se dešava kod ljudi, zbog čega je u ispitavanju svedoka važno voditi računa o zdravstvenom stanju svedoka i mogućnosti da pojavu uoči i da je realno prenese ispitivaču. Svaki svedok ne prenosi *stvarnost* ispitivaču već nakon kognitivne obrade daje *iskaz o predmetu ispitivanja*, o toj stvarnosti. Upravo su tu mogući brojni nedostaci u iskazu u pogledu objektivnosti, bez obzira na obavezu i želju da iskazuje istinu. U tom pravcu se može razumeti kada autor u uvodnim razmatranjima ističe značaj svedoka u krivičnom postupku, čiji iskaz predstavlja najčešći dokaz, ali i pored toga prema ovom dokaznom sredstvu postoji „izraženo negativni stav” (str. 13).

U *sedmom delu* rada se obrađuju taktička pravila od značaja za ispitivanje svedoka (metodologija ispitivanja, vrste pitanja; dozvoljena i nedozvoljena pitanja, redosled postavljanja pitanja), predočavanja dokaza svedoku, poželjne osobine ispitivača i česte greške postavljanja pitanja sveoku. Autor posebno objašnjava i ukazuje na problematiku osnovnog i unakrsnog ispitivanja, te reispitivanja svedoka, koje bi trebalo preciznije zakonski propisati (str. 217–242).

Autor pravilno nalazi da radnja ispitivanja svedoka, kao dokazna radnja, ima svoj opšti procesni okvir utvrđen odredbama Zakonika o krivičnom postupku, dok je sadržaj radnje ispitivanja određen pravilima *kriminalističke taktike i psihologije*, čemu bi trebalo posebno posvetiti pažnju u edukaciji jer se to znanje u praktičnom postupanju nedovoljno koristi, iako je ono značajno za pravilnu ocenu verodostojnosti i istinitosti iskaza svedoka (str. 217).

Psihološka istraživanja pokazuju da je svedočenje uvek stresno i neprepoznavanje tih problema ima za posledicu nepotpun i nerealan iskaz. Istraživanje je autor sproveo na brojnim sudskim predmetima, te zaključuje da je veoma važno odmah nakon kriminalnog događaja pristupiti saslušanju svedoka, kada su sećanja sveža, i da informacija bude pravilno zabeležena, pravilno registrovana, da bi se njegov iskaz mogao koristiti u postupku.

U okviru metoda *unakrsnog ispitivanja*, zakonom bi trebalo propisati u okviru upozorenja svedoka da je dužan govoriti istinu i da ništa ne prećuti. Prilikom *unakrsnog ispitivanja* na glavnom pretresu autor navodi da se u sudskoj praksi koristi tzv. *vezana tehnika unakrsnog ispitivanja*, premda su zakonodavcu na raspolaganju stajale još i tzv. *nevezana i kompromisna tehnika* (str. 160–167).

Autor smatra da je zakonodavac Srbije propustio da zakonom predvidi pravo *unakrsnog ispitivača* da svojim pitanjima proverava verodostojnost svedoka tokom unakrsnog ispitivanja, da ne bi unakrsno ispitivanje izgubilo svoju svrhu (str. 245, t. 10).

Kako se ne bi dovodila u sumnju nepristrasnost suda, koji može postav-

ljati pitanja svedoku, smatra da bi trebalo izričito propisati da je zabranjeno da sud postavlja sugestivna pitanja svedoku.

Konačno, autor je korektno koristio relevantnu literaturu i interpretirao zakonske odredbe koje se odnose na svedoke i ispitivanje svedoka, prikazujući stanje kakvo jeste, ali je koristio priliku da u situacijama kada to pitanje nije zakonski jasno određeno ili je praksa ostavljala prostor za komentar, iznese i

svoj sud i kritički pristup, kako bi trebalo da bude – *de lege ferenda*. Ovo se jasno vidi na kraju iz *zaključaka i predloga*.

Imajući u vidu aktuelnost teme i naučno-stručni kvalitet ove monografije, preporučujem je svima koji se na bilo koji način bave ovom problematikom, a naročito onim kolegama koji u praksi primenjuju zakon.

Nedeljko Jovančević